

КЛЕВАНЩИНА, ЯКОЇ БІЛЬШЕ НЕМАЄ: КОБИЛИЩЕ

Рівненщина мала чудового дослідника Ярослава Пуру. Він автор кількох книг з краєзнавства області, зокрема про населені пункти Рівненського району. Згадуючи, в першу чергу, саме йому, для нащадків збережуться назви хуторів, хуторців та урочищ, які оточували те чи інше село. Але про тих, хто живе на цих хуторах, і чим жили ці люди, на сьогодні можуть розповісти лише очевидці. На жаль, з роками їх стає все менше і менше.

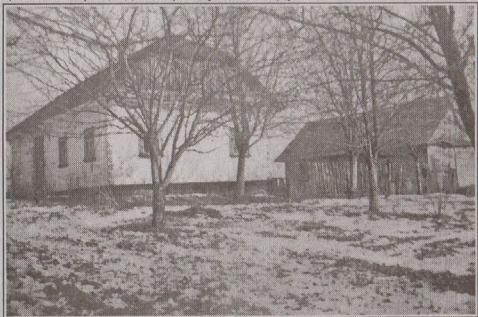
Про хутір Кобилице, який знаходився неподалік сучасного села Зоря, нам повідала людина, чия дитинство пройшло у цьому хуторі – ветеран санітарної служби району, людина непростого долі, нині житель Клеваня Лонгін Гомон. Сорок часу «Клеванський тракт» друкує за ним просторе інтерв'ю. Однак тоді тема хутора, де пройшло його дитинство, не домінувала. Лонгін Олександрович передає нам дуже цінний документ – власноруч зроблену ним схему садиб та земельних ділянок хуторян з Кобилиць. Нині від цього хутора залишилися лише польова дорога та кілька дерев сабкі Онися Колосюка. З одного боку цієї дороги тепер поле аерофірми «Зоря»; з другого – гордоні ділянки зорянців. Майже не віриться, що колись обабіч неї стояли садиби кобилян, садиби, що потопали у фруктових деревах, а над єдиною вулицею хутора, майже затінюючи її, схилилось розлого і густе віття черешень, якими так славились Кобилице...

Якщо подивитися на російську топографічну карту нашої місцевості до Першої світової війни чи польську топокарту 1929 року, то побачимо, що ніякий хутір Кобилице на цій мапі не нанесений. І це закономірно, адже перші ху-

тори сусідські хутори. Хоч казати, що до поляків у той час у нас не існувало неприязні – в гості один до одного ходили.

– А чи давала польська влада позички на облаштування?

– Думаю, що ні. На Кобилицях

Хата на хуторі Кобилице.

ряни з'явилися тут не раніше 1932 року. Землі ці належали, за поляків, до Клеванської гміни, а приписані були до Оржева. Вони не вважалися кращими – горбиста місцевість із суплинистими ґрунта-

ми. Деяким жителям Оржева, які прагнули хазяйнувати на землі, території їх села було замало. А тому польська влада пропонувала їм освоювати неугіддя, якими тоді місцевість під назвою Кобилице і була (найвродливіше, своєю назвою вона одержала від колишнього «функціонального» призначення – видно, з давніх часів тут випасали коней). Ось таким чином і утворився цей хутір з однією вулицею, задовжки 1600 метрів, на якій переселилися деякі жителі Оржева. Взагалі, Оржевські хутори були «розкидані» на значній площі. Вони тягнулися від нижньої районної центральної лікарні аж до самого Оржева і далі до Грабова. Кобилице являло свого роду певне відгалуження від Оржевських хуторів, адже знаходилося по другий бік шосейної дороги Рівне-Луцьк.

Першим хуторяном доводилось важко. Наділені їм земельні ділянки складалися, в основному, з корчів та пеньків. Лонгін Олександрович згадує:

– Я – 1927 року народження, а у 32-му батьки переїхали на Кобилице. Отож, поприжджали туди оржіви, навіть деякі не знали один одного, бо Оржів – то велике село. А там уже і познайомилися. Селилися на хуторі українській сім'ї. А от полякам, що у польській армії служили, землю намірювали в Костянтинові. Це

переселялися ті, хто мав коні, прагнув до самостійності, відчував себе господарем. Купували пиломатеріали, будувалися, через деякий час навіть перебудовувалися. Поруч же – лісові масиви.

Не вистачало сосни – домовлялись з гайовим, паном Ковальським. Цей лісник жив неподалік села Бронники. Поруч були хутори, називалися Покоси. Коли оржіви переїхали на Кобилице, навіть вирішили побудувати початкову школу. Та не вийшло. До школи хуторські діти спочатку ходили в Костянтинів, потім в Оржів, – згадує Лонгін Олександрович.

До речі, колишня Оржівська школа тоді не знаходилася у самому селі. Школу побудували за залізничною колією, серед поля, з таким розрахунком, щоб її могли відвідувати оржівські діти та діти з хуторів. Старожили пам'ятають, що її будівля знаходилася ліворуч дороги, яка нині веде з Оржева до теперішнього свинокомплексу, деє так за 200-300 метрів від останнього. До речі, дружина Лонгіна Олександровича Гомона – Олександра Василівна уродженка Кондрачук, теж з хуторських, вона рідна сестра останнього директора тієї старої Оржівської десятирічки, чудової людини і педагога, царство йому небесне, Святослава Васильовича Кондрачука. Стару Оржівську школу розібрали у середині 80-х років минулого століття.

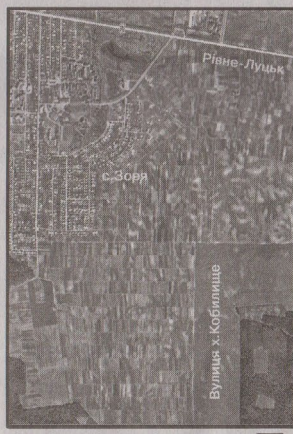
Але повернемося до наших Кобилиць. Яким було хуторське життя? Та як на хуторі. Але виявляється, кобиляни були великими приборчниками громадських заходів. Сповідували активну життєву позицію.

Кобилянські дітлахи. Повоєнні роки.

Головною ж годувальницею була земля. Лонгін Гомон, наприклад, пам'ятає, що у його батька було 5 гектарів землі, а у сусіда, Харитона Чуба, дванадцять. Землю виділяли по кількості членів сім'ї. Велике значення мало те, скільки у тварини «хвостів», тобто худоби, коней, свиней. Коні залишалися єдиною тягловю силою, а худоба і свині, крім тваринних продуктів, давали таку дуже потрібну для удобрення бідної землі органіку. Звичним промислом для багатьох людей було також бджільництво. Віддає майже будинками в середньому становація 12-15 метрів. Практично біля кожного – садочок. Вирощували хуторяни й овочівництво, а бити олію з ріпаку, рижю чи прядиво їздили на олійницю в Клеван'1. Вирощували пшеницю, жито, овочеві культури, сягали льон і коноплі. Хліб випікали самі.

Окрім цього, додатковий заробіток кобиляни мали, коли ходили на роботу до поляків у сусідньому Костянтинові. Взагалі, кобиляни в ті часи вирознились згуртовані і дружбою, ходили один до одного на топоку. Звичним ділом було, коли для виконання трудовітких робіт сходились сусіди, ближні і навіть далні. Лонгін Гомон не пам'ятає, що між ними виникали якісь серйозні чвари.

Масло, сметану, інші продукти лишки несли продавати на базар у Клеван'2. Кожен господар, як правило, утримував 1-2 корови, дві пари свиней, птицю, і мав не менш, як пару коней. Найближчий ліс був щедрий на гриби. Лонгін Олександрович згадує:

– Одного разу біля лісової дорони, що іде з Кобилиць до Бронник, я пас корови, і натрапив на справжній грибний клондайк. Малий був, думав, мухомори. Потім одного гриба батькові показав, той скрикнув: «Та це ж справжній гриб! А ну пішли туди, де ти його знайшов!». Ми тоді з батьком цілий мішок боровиків нарізали, довелися і мені і йому сорочки скидати, використовувати їх, як торби.

Та не хлібом єдиним жили кобиляни. На хуторі постійно працювали два гуртки: хорівий і драматичний. Збиралися по хатах. У сусіда Гомонів була широка клуня і в ній драмгуртки для односельчан та гостей хутора розігрували вистави. Навіть в інші села з ними виїжджали. Славилися в околі своїм співом й кобилицький хор, який керував талановитий чоловік Вікентій Самсонюк. Він же і

Лонгін з батьками на пасіці в Кобилицях.

драмгуртком займався. Хористи не обмежувалися Кобилицями, з концертами їздили у сусідні села Білів, Старожувів, Адамків. Учасників хору було до 20-ти осіб. Брати участь у ньому вважалося престижно. На хуторі діяв навіть струнний оркестр. Входили до нього і кларнетист. Отаке вирувало мистецьке життя. Односельці знали Вікентія Самсонюка, до всього, як чудового художника. Чи зберіглись його роботи, наразі невідомо, але, можливо, у когось вони зберіглись? Їх репродукції можна було б надрукувати в газеті. Доля цієї талановитої людини, за словами Лонгіна Гомона, була гіркою: у часи лихоліття його худись вивезли, там Вікентій Самсонюк і помер.

Діяв на хуторі Кобилице й осередок «Просвіти», причому в Клеванському куцці він був один із самих сильних. На хуторі працювала бібліотека, її, мабуть, можна було б назвати книжним пунктом. Читали хуторяни регулярно і багато. Замовляли книжки у Клеванській бібліотеці і приносили їх у хату сина Харитона Чуба, Антона. Там і відбувався книгообмін. Хати Харитон Чуба та Микити Тимошук стали постійним місцем зібрань просвітан. Мисцеву «Просвіту» очолював Іван Тимошук. Був він також і ватажком осередку Організації українських націоналістів. До нього приходили люди з Грабова, з хутора Ваканці.

Чим займалася «Просвіта»? Сучасною мовою можна було б сказати так: організували громадські читання, обговорювали прочитане. Словом, спілкувалися, спілкували. Були українцями в польській державі. До читання літератури заходили й дітей, які початкову освіту одержували в школі на хуторі Костянтинів. Щодо пияцтва, то цього ганебного явища кобиляни не знали. На вільних застілках існував так званий «кільцешочок». Це така крихтиччарочка. Пляшук з горлікою пускали по колу і з тої чарочки кожен по черзі пив за здоров'я молодих. На найбільше веселля шло може зо 3-4 літрів горлічки.

Щодо політичних влодбань, то дорослі жителі Кобилиць, здебільшого, були прихильниками українських націо-

налістів, насамперед бандерівців. Мельниківців на хуторі був один. Такий рівень патріотичної самосвідомості, мабуть, став вирішальним, коли кобиляни проявили свій характер під час німецької окупації. Нікого, з числа молоді хутора, фашисти не змогли вивезти у Німеччину. Молоді пішла у ліс... У повоєнний час дехто з кобилян, прихильників націоналістичних ідей, оплатилися за це тормами і таборами. Не обминула ця участь і Лонгіна Гомона.

Шли роки. У 1949 році на хуторі розпочалося колективізація. Хуторяни стали колгоспниками. Їхні господарства зменшилися. У 60-х-70-х роках поруч бурхливо почало розвиватися село Зоря і місцевий колгосп. Кобилянам пропонували переселитися в село. Хтось погоджувався одразу, хтось не одразу.

Голова колгоспу В.А.Плютинський у своїх спогадах писав:

– Спочатку нашу ініціативу про переселення багато хуторян зустріли в штики. Це була серйозна ломка. Це була революція. Сьогодні сказати колишньому хуторянину – переселився знову на поле, де немає електрики, природного газу, заасфальтованої вулиці – значить посягтися над цією людиною. Процес переселення з хуторів мав за мету долучити селян до цивільзованих умов життя. Можливо, це виглядало як стрі-

чка, але це було дійсно так. Як музикант борід за правління царя Петра? Може і так. Я знаю, що чимало бабусь, переселившись у квартири з гарячою водою, центральним опаленням та ванною, сумували за своїм колишнім світом, за корівкою у хліві, за черешнею в садочку. Звичайно, їм здавалось, що той уклад їхнього хуторського життя вічний. Таким він був завжди, таким і повинен залишитися. А тому на перших порах місця собі не знаходили у нових помешканнях. Та ось більш молодне покоління, безумовно, хотіло жити по-сучасному.

Якби зараз хтось запитав у мене: «Уявіть, Володимире Антоновичу, що свій штихя говори знову починаєте з нуля, – чи займалися б знесенням хуторів, будівництвом багатоповерхівок?». Я би не зміг людини, яка задала б таке питання, щось конкретне відповісти. Скоріше всього, я би взагалі ухилився від відповіді. Адже Радянський Союз закінчився у 1991 році, а до 2007-го я багато що встиг почути, побачити і переосмислити...

В.ПАРФЕНЮК.

Тимошук	Тимошук
«Годаль (по вулиці), Улята	Тимошук Ольга
Мальчук Данило	Тимошук Федір
Мазурець Клавдія, Петро	Одєрака Гнат, Таїсія, Арсен
Гомон Анастасія	Черетью Віктор
Гомон Петро, Андрій, Вікентій, Валентина	Гомон Олександр, Ганя, Людмила, Галина
Качан Лаврін, Олександр, Потім одного гриба батькові показав, той скрикнув: «Та це ж справжній гриб! А ну пішли туди, де ти його знайшов!».	Вікентій, Лонгін, Петро
Чуб Харитон, Катерина, Наум, Устя, Антон, Зося, Ярина	Качан Демид
Гелешко Гнат, Михайло, Федос, Ліда, Анча	Глінчук Ігор
Ювчик Опанас, Павло, Василіна	Глінчук Омелько, Марина, Ігор, Антон, Петро
Колосяк Марина	Ювчик Андрій, Одошук
Колосяк Онисій, Антон	Тимошук Микита, діти Іван,
Качани	Петро, Степан, Ніла
Роман, Галина	Лозовський Яків, Василь
Самсонюк Степан, сини Михайло, Вікентій, Геннадій, Пилип, Знояві	Терещук Федір, Антоні